

Vida d'aprenentatges, aprenentatges de vida

Maria Vilanova Vila-Abadal*

Resum

Podria dir que he viscut més d'una vida en la meua carrera professional. Totes aquestes vides, però, estan fortament entrelaçades en l'afany d'aprendre, d'ensenyar i de comunicar a través de les paraules, les quals han estat les eines que he emprat en cadascuna de les meves facetes professionals: com a actriu, com a professora i com a escriptora.

Paraules clau

Educació, teatre, dramatització, llengua, aprenentatge, paraula, escriptura.

Recepció original: 18 de setembre de 2019

Acceptació: 12 de juny de 2020

Publicació: 16 de desembre de 2020

Me'n faig creus que un mes de setembre de 1971, ens plantéssim l'Eduard Delgado i jo (ell amb vint-i-un anys, jo, amb divuit), a un curs de postgrau per a mestres anomenat *Drama in Education*, a la Universitat de Newcastle-on-Tyne, a la frontera d'Anglaterra amb Escòcia, sense parlar ni un borrall d'anglès ni haver fet magisteri. Haig de dir que no van passar gaires dies sense que un company canadenc (de la banda anglòfona) ens preguntés, amb la ingenuïtat que caracteritza els nord-americans, que què hi fèiem, en aquell curs, sense entendre res. I tenia tota la raó, però aquest comentari ens va esperonar a aprendre'n el més aviat possible i, entre la televisió, la ràdio, les lectures i les classes a les quals ens vam apuntar, a final d'aquell curs, tant l'Eduard com jo ens vam treure el Certificat de Proficiency de Cambridge, la qualificació més alta per a estrangers, en aquell moment. No hi ha com la motivació per aprendre el que sigui! Aquesta va ser la primera lliçó que vaig rebre per aplicar a l'ensenyament de l'anglès que vaig exercir anys després a Barcelona: si un no sap per què vol aprendre una llengua, tant se val que la metodologia sigui novadora, progressista o excitant; per més que el professor faci titelles o balli flamenc, l'alumne no l'aprendrà... I aquí, també, em vaig adonar que la dramatització podia ser una bona eina per motivar l'estudiant desinteressat (de llengua o de qualsevol altra assignatura), ja que amb les estratègies de tècniques dramàtiques qui esdevé l'agent actiu en el procés d'aprenentatge és l'alumne, i no pas el professor, i, per tant, si s'aconsegueix implicar l'estudiant en un procés creatiu, l'aprenentatge ve rodat. I aquesta tesi va ser la que vaig defensar l'any 2001 davant el tribunal de doctorat, presidit pel ja traspassat doctor Buenaventura Delgado, del departament de Teoria i Història de l'Educació de la Divisió de Ciències de l'Educació, de la Universitat de Barcelona. La tesi doctoral me la va dirigir el doctor Conrad Vilanou Torrano del mateix departament, amb molt d'encert i

---

(*) Maria Vilanova Vila-Abadal (1952) s'ha especialitzat en el teatre, com a eina pedagògica, i en l'ensenyament de l'anglès a través de la dramatització. Actriu professional i professora de l'Escola Oficial d'Idiomes i de la Universitat de Barcelona, es va doctorar amb una tesi titulada *Dramatització, valors i aprenentatge d'una llengua estrangera: el cas de l'anglès a les Escoles Oficials d'Idiomes* (2001). Ha impartit cursos arreu del món sobre la utilització de la dramatització en l'ensenyament de l'anglès. Altrament, en els darrers anys s'ha dedicat a la literatura de ficció amb la publicació de diverses novel·les, per bé que també ha cultivat l'assaig amb títols com ara *Un agost a Rwanda* (1999) i *La mort, una lliçó de vida?*, escrit l'any 2005 després d'una tràgica vivència familiar, obra que l'any 2016 va ser reeditada. Adreça electrònica: mariavilanova03@gmail.com. web: www.mariavilanova.cat

donant-me tota la llibertat per investigar i desenvolupar-la. I haig de dir que el seu guiatge em va servir no només per obtenir un Excel·lent Cum Laude, sinó al llarg de tota la meua carrera docent.

Però no ens avancem en el temps i reculem fins l'any 1971, al curs de *Drama in Education*, dirigit per Dorothy Heathcote, una de les expertes amb més anomenada del moment i una «guru» en el món anglosaxó del Drama (o el Teatre) a l'Educació. El curs ens va resultar molt interessant, sobretot perquè ens va descobrir un món força desconegut de l'aplicació de les tècniques dramàtiques a l'ensenyament. Nosaltres i tots els que als anys 60, a casa nostra, intentàvem introduir l'expressió corporal, la dansa i al teatre a l'escola, veníem de la tradició francesa. A l'escola Talitha, dirigida per la Maria Teresa Codina i Mir on vaig tenir la sort de poder anar fins als catorze anys (en acabar el quart de Batxillerat havíem de continuar a l'institut si volíem seguir els estudis) l'Anton Font, seguidor del mim Marcel Marceau, ens hi feia les classes de dansa. Voldria recordar que el «nostre» professor va ser un dels fundadors del grup teatral dels Joglars (juntament amb Albert Boadella) i més endavant va obrir el centre *El Timbal* on s'hi feien –i s'hi continuen fent– cursos de teatre, de dansa i d'altres tipus de creativitat artística. En aquells anys difícils, com els anomena la M. Teresa Codina en el seu llibre (2006), hi va haver unes quantes escoles a Catalunya que, desafiant el règim franquista, van gosar continuar amb l'esperit i les metodologies republicanes que havien quedat truncades amb la guerra civil i havien estat prohibides pels vencedors. No cal dir que les inspeccions que es feien sovint a aquestes escoles acabaven amb multes perquè, malgrat aparentment no s'hi trobaven «il·legalitats», sí que se les acusava de que «s'hi respira en català»...

Un cop acabat el curs de la universitat de Newcastle, vam decidir de quedar-nos un temps més a la Gran Bretanya. Se'ns havia obert la gana de saber més del tema. Ens calia, però, trobar una feina. Els diners del préstec que havíem demanat a la Caixa de Pensions (cinquanta mil pessetes) per mantenir-nos durant aquell curs ens els havíem polit, i sort vam tenir de guanyar el premi «Antoni Balmanya de pedagogia 1972» de l'editorial Nova Terra –que es va cremar o fa ser incendiava pocs anys després–, amb el llibre *Què representarem avui*, que ens va anar de perles per a poder eixugar el deute amb l'entitat bancària. Així doncs, l'Eduard Delgado va trobar feina de lector d'espanyol a la Universitat de Southampton i jo, també vaig fer classes de castellà en una acadèmia d'idiomes i, més endavant, quan ens vam traslladar a Londres, vaig treballar de professora d'espanyol al West London College. Fet i debatut, ens vam quedar a la Gran Bretanya sis anys, en els quals jo em vaig apuntar a tot tipus de cursos de llengua, de teatre i de dansa. I on també, a banda de les classes de castellà, vaig fer col·laboracions, en català!, al departament d'espanyol del *Foreign Service* de la BBC, amb gravacions de curta durada sobre la vida a Anglaterra.

I va ser a la Gran Bretanya, a Londres, que vam viure la mort de Franco. A la BBC feia gairebé un any que tenien l'obituari a punt. Finalment el van poder radiar i alguns catalans que vivíem a Londres ens vam reunir per celebrar-ho amb vi espumós, l'únic xampany que ens podíem permetre; els preus de l'alcohol, excepte el de la cervesa, eren prohibitius per a butxaques d'exiliats voluntaris, com ens anomenàvem a nosaltres mateixos. I en aquell moment vam començar a barrinar que tal vegada era hora de pensar a tornar a Catalunya, ara que s'obria tota una nova etapa, esperançadora i plena de reptes sense les restriccions del franquisme.

I tal dit tal fet, vam tornar a Barcelona. Ja no érem dos, sinó tres, un nen de tres anys, nascut a Londres, venia amb nosaltres. I ell va ser el primer que va patir algun efecte col·lateral de la llarga repressió. El vam matricular a una escola municipal on la senyoreta li parlava en castellà. La pobra criatura no l'entenia de res. A casa, a Londres, li havíem parlat sempre català i a la guarderia, anglès, llengua que, per cert, es va negar a continuar emprant un cop va adonar-se que no li calia per fer-se entendre. I aquí vam topiar, altre cop, amb la motivació. Els seus pares l'havíem après motivats, ell la va oblidar, per manca de motivació.

Un cop instal·lada a Barcelona, ciutat que, per a mi, havia esdevingut bastant desconeguda i hostil després dels plàcids anys de *hippisme* a l'Anglaterra del te a les cinc de la tarda, dels extensos parcs i de la defensa aferrissada de la vida privada, vaig endinsar-me en el món del teatre professional. Van ser uns anys de bogeria i il·lusió, durant els quals vaig treballar amb els directors de moda de l'època: amb en Joan Lluís Bozzo, amb qui havia començat en el teatre amateur als Lluisos de Gràcia, amb quinze anys tots dos, juntament amb la desapareguda actriu Rosa Novell, un any més jove que nosaltres; amb l'Hermann Bonnin, que havia sigut director de l'Institut del Teatre i havia esdevingut un director de fama; amb en Ricard Salvat, home de prestigi reconegut; amb en Joan Ollé... Obres al teatre Grec, a la sala Villarroel, al teatre Romea, al teatre Regina, etc. Bolos per tot Catalunya, «dramàtics» i programes infantils com *Terra d'Escudella* i *La Cucafera* a la televisió espanyola de Catalunya, alguna pel·lícula com *La Plaça del Diamant...* Sense oblidar la part docent que exercia a l'Escola d'Actors de Barcelona, dirigida per Cesc Queralt. També, amb l'Eduard Delgado vam muntar al barri de Gràcia de Barcelona un centre que vam anomenar «ANELLA Serveis Creatius», on s'oferien cursos, tallers, seminaris de teatre, dansa i altres expressions artístiques i que va ser la plataforma per donar a conèixer algunes manifestacions artístiques i teatrals del barri. Era un embrió del que força anys més tard serien els «centres cívics» i per al qual nosaltres ens vam inspirar en els «*art centres*» que havíem conegut en la nostra estada britànica.

Però va arribar un moment que la precarietat del teatre professional a casa nostra no donava per arribar a final de mes i vaig haver de buscar una altra manera de guanyar-me les garrofes. Sabia anglès i tenia experiència docent dels meus anys a Londres, per tant només em faltava una llicenciatura. El curs abans de marxar a Anglaterra m'havia tret el primer any de Filosofia i Lletres –un curs amb més vagues estudiantils i corregudes davant dels grisos que classes–, per tant, quan em vaig matricular de Filologia Anglesa a la Universitat de Barcelona l'any 1984 a les classes de nocturn (crec que ara ja no existeix aquesta modalitat) em van convalidar tres assignatures de la carrera que havia encetat feia més d'una dècada. I vaig començar a impartir classes d'anglès a la Institució Cultural del CIC de la Via Augusta, dirigida per l'escriptor, crític literari i pedagog Joan Triadú. Poca gent sap, avui dia, què volen dir les inicials de CIC, que quan es va fundar la institució es deia CICF. Doncs, CICF significava, exactament: Centre d'Influència Catòlica Femenina. Sortosament els aires de canvi ja es feien notar quan jo vaig entrar a treballar-hi... En aquest centre no només vaig fer classes d'anglès als alumnes BUP i COU, sinó que també em van encarregar que portés els tallers de teatre que eren unes assignatures optatives que en deien E.A.T.P. (Ensenyaments i activitats Tècnico-professionals). Els alumnes van representar variades obres de teatre i he de dir, amb orgull, que alguns d'ells van fer de la interpretació o la direcció teatral la seva professió i amb molt d'èxit.

En acabar la carrera de filologia anglesa vaig fer oposicions a l'Escola Oficial d'Idiomes de la Generalitat de Catalunya i les vaig guanyar. D'ençà d'aquell moment vaig començar a ensenyar a anglès a adults. I allà vaig tenir una gran oportunitat; la Irene Rigau –qui anys més tard seria consellera d'Ensenyament– es va fer càrrec d'un Pla de l'Ensenyament de l'Anglès per a docents de primària i secundària de tot Catalunya. En deien «l'Anglès descentralitzat». Com que no hi havia prou Escoles Oficials d'Idiomes per tot el territori català, en lloc que els docents anessin a millorar el seu anglès a l'Escola Oficial, l'escola anava allà on eren els docents. I així és com em vaig convertir en «professora itinerant» fins l'any 2003, crec recordar, quan es van obrir unes quantes Escoles Oficials d'Idiomes més per totes les comarques catalanes i el «pla descentralitzat» es va anar acabant. Amb aquestes itineràncies vaig recórrer un munt de poblacions, dues cada setmana (anava dues tardes a cadascuna i el divendres al meu centre, que era el de l'Hospitalet de Llobregat). Les poblacions, cada curs anaven aparellades més o menys així: Vic i Vilanova i la Geltrú; Manresa i Mataró... Una de mar i una de muntanya i recordo que m'abrigava molt més quan anava prop de la costa que quan anava a les que hi feia un fred de valent a l'hivern perquè, amb l'excusa que a prop del mar sempre fa bonança, hi havia dies que ens gelàvem ja que al centre on fèiem les classes (acostumava a ser un institut de secundària) la calefacció, si és que l'havien encesa durant al dia, a les hores que nosaltres hi anàvem, ja l'havien apagada.

Va ser en aquestes sessions amb docents que vaig començar a aplicar tècniques dramàtiques a les meves classes. Se'm va acudir que a ells també els podia ser útil en la seva docència, i, de passada, les classes es feien més amenes i molt més efectives. Haig de dir que les metodologies per ensenyar l'anglès sempre han estat més «experimentals» que en la docència d'altres llengües. No sé si és per la tradició teatral dels britànics, però els llibres de text eren plens d'estratègies teatrals que jo ja havia conegut, com a alumna, en les meves classes de teatre dels anys britànics. Es tractava d'improvisacions, jocs de rols, diàlegs dramatitzats, *forum theatre*, jocs teatrals, etc. Tot això era present en la metodologia que oferien –i continuen oferint– els llibres de text que seguïem a les classes.

Aquí voldria fer un incís per fer notar la presència de la llengua anglesa a les escoles. Durant la meva infantesa i joventut, l'anglès pràcticament no hi existia. Tothom estudiava francès. En el Batxillerat Superior i Pre-universitari que vaig cursar a l'Institut Montserrat de Barcelona, tan sols hi havia una alumna (a l'Institut Montserrat només hi anàvem noies, els nois anaven al Menéndez i Pelayo) que tenia la professora d'anglès per a ella tota sola! Les altres fèiem classe de francès en grups de trenta pel cap baix... I totes les alumnes estàvem assegudes per ordre alfabètic, és a dir, que com que el meu cognom comença per ve baixa, vaig ocupar l'últim seient de la darrera fila durant els tres cursos a l'institut. Anys molts més tard vaig tornar a l'Institut Montserrat a fer uns tallers de teatre amb els alumnes, quan ja hi anaven nois i noies i quan a les classes d'anglès hi havia molts més alumnes que a les de francès. L'anglès s'havia imposat en qüestió de pocs anys, cap a mitjans dels 80.

Sense voler semblar una àvia nostàlgica, no puc deixar de pensar com han canviat les coses en un temps relativament curt. Quan vaig anar a Anglaterra ens comunicàvem per carta, per correu «cargol» («snail mail», com en diuen ara els anglesos en oposició a l'«e-mail») i amb una trucada mensual feta des d'una cabina vermella. Els treballs de la universitat els vaig fer tots en una màquina d'escriure que fins al darrer curs dels cinc de la carrera no va ser elèctrica. Amb els professors, si hi volíem parlar, hàviem d'anar al seu

despatx durant les hores de visita, i si no hi eren, havíem de tornar-hi i tornar-hi fins que els trobàvem. No podíem ni somiar que un dia tindríem Internet, ni Skype, ni ordinadors, ni correu electrònic, ni whatsapp, ni telèfons mòbils, ni vols barats, ni... Els alumnes, ara, envien un correu electrònic als seus professors amb els dubtes i peticions, sense haver-se de moure del sofà, els docents han abandonat la pissarra i el guix i s'han passat als *power point* per il·lustrar les seves classes magistrals, que cada vegada són menys «magistrals» i més tecnològicament sofisticades. I els alumnes han deixat de banda la llibreta i el bolígraf per prendre notes i s'amaguen darrere dels ordinadors portàtils des d'on, se suposa, segueixen la classe. I no vull dir que les coses abans fossin millors, ni tampoc que ho siguin les d'ara, el que és segur és que amb molt poc temps, les metodologies i les maneres de veure el món, en general, i el món acadèmic, en particular, han fet un tomb de vertigen. I, val a dir que si no fos per l'addicció que ens creen les noves tecnologies, reconec que ens han facilitat força la vida en tots els camps. Tinc dubtes, però, de si ens han fet guanyar en profunditat de continguts i de reflexió. M'imagino que caldrà tota una altra generació –o dues... – per analitzar-ho.

I no puc oblidar, en aquests temps de tanta modernitat, les paraules del pedagog Artur Martorell, que deia que el bon mestre ha de poder fer una bona lliçó sota un arbre. Us imagineu, avui dia, que l'ombra d'un roure, d'una alzina o d'un pollancre fos l'únic recurs didàctic i pedagògic a l'abast del mestre? Pedagogs com el que acabo d'esmentar juntament amb Alexandre Galí i Rosa Sensat, entre d'altres, van ser coetanis del meu avi patern, Josep Vilanova i Arqué, també mestre. Ell, nascut a Sabadell, va treballar a Rubí a les Escoles Ribas (situades en un dels més bonics edificis modernistes de l'època), dirigides per qui seria el seu sogre (el meu besavi), Joan Bosch i Cusí. En aquella escola, les metodologies més avançades es van posar en marxa. Aquesta colla de pedagogs van ser els pioners de l'escola activa i progressista que va quedar truncada en sec amb el pas de la guerra civil. I no només se'ls va tallar les ales, sinó que la majoria dels mestres van ser represaliats per haver sigut republicans. El meu avi va ser un d'aquests. La manera com se n'havia sortit, de la depuració, es va guardar com un secret d'estat dins de la meua família; era un tema tabú. I no va ser fins que, mort el meu pare, l'any 1998, no vaig descobrir, amagats, dins d'una carpeta on hi guardava el llibre de la família dels meus avis, uns quants rebuts que eren testimoni de les joies que va haver de lliurar a les autoritats pertinents, per tal de redimir els seus pecats republicans.

En la novel·la que vaig publicar el 2013, *London is London* vaig aprofitar per explicar aquest episodi familiar –ja sabem que els novel·listes posem molts «trossets» de la nostra vida dins dels llibres...– i vaig «prestar» el meu avi a la protagonista, a la Bet, i així va explicar el fet al qual em refereixo el narrador de la novel·la:

L'avi de la Bet era mestre i com a mestre republicà havia patit represàlies del règim franquista, després de la guerra civil i havia estat depurat. Per a poder tornar a treballar, havia hagut de lliurar al *Gobierno Militar de Barcelona*: «un anillo, un par de aretes, un pendiente de oro y piedras y un par de pendientes de oro bajo, peso 11 grs.». Amb data de 27 de febrero del 1939, III Año Triunfal; tal i com constava en el rebut que la Bet havia trobat, per casualitat, un dia que buscava el llibre de família per a matricular-se a la facultat.

Descobrir aquells documents l'havia deixada clavada a la cadira. Hi havia dos papers més: el requeriment de presentar-se davant del jutjat, que provenia de l'*Auditoria de Guerra de la 4ª Región Militar; Juzgado Militar Especial de Depuración de Funcionarios Civiles* i portava data del nou de febrer de mil nou-cents trenta-nou, també del III AÑO TRIUNFAL. Era d'uns dies abans que l'avi lliurés les joies i s'hi deia que: «El funcionario José Llorens Forcada¹, de profesión Maestro Nacional, ha hecho su presentación en este Juzgado Especial el día de la fecha, habiéndole correspondido su expediente personal el número 359». Havien tingut

(1) «José Vilanova Arqué», en el rebut original del meu avi

pocs dies, doncs, els avis per arreplegar la penyora del pecat d'haver estat mestre en temps de la República i no els devia haver estat fàcil, en aquells temps de tanta penúria. Finalment, hi havia el tercer document, datat del vint-i-vuit d'octubre de 1939, on, un cop fet el lliurament, li arribava el perdó –l'espera havia estat llarga–, de la mateixa *Auditoria de Guerra, del Juzgado Militar Especial de Depuración de Funcionarios Civiles*, amb el redactat següent:

«Por resolución del Ilmo. Sr. Auditor de Guerra de esta Región Militar de fecha 23 de junio 1939 se acordó archivar el expediente de Don José Llorens Forcada² de profesión maestro, por no existir cargos de responsabilidad penal contra el interesado, pero sin hacer pronunciamiento alguno en el orden disciplinario que queda sometido a la Jurisdicción Administrativa» (Vilanova Vila-Abadal, 2013, p. 343-344).

Sovint penso que no s'ha fet justícia amb aquella generació de mestres que eren joves abans de la guerra, i que van començar les seves carreres docents amb il·lusió i empena. Tenien, a més, la sort de poder exercir en la llibertat de la qual gaudien sota el govern republicà del moment i amb el mestratge d'humanistes de debò. El meu avi, després de la guerra civil va ser tot un altre, segons m'explicava el pare. Continuava sent un mestre responsable i rigorós però havia perdut l'entusiasme i en els seus ulls ametllats se li notava la decepció i la poca –o gens– esperança de veure el final del règim franquista. I efectivament, no el va veure, com molts altres companys seus, tampoc. Companys mestres de tota la vida, amb els que havia estudiat magisteri, i amb qui va continuar reunint-se per fer el cafè, cada diumenge, havent dinat, al Zurich, la cafeteria de la plaça de Catalunya de Barcelona. A les tres en punt, l'avi s'aixecava de taula, tant si havíem acabat les postres com si no, tant si feia fred com si plovia, i baixava les escales de l'edifici del carrer de Balmes on vivia i anava a la tertúlia. No recordo que hi fallés mai, fins que es va morir, malgrat que a la reunió, cada any que passava, hi havia més baixes. I des de petita que m'he preguntat de què devien parlar. Dels bons temps? De la guerra? De la depuració que van patir la majoria? O de res de tot això?

Deixant el temps passat enrere, i tornant a la meva docència de l'anglès, un bon dia, a finals dels anys 90, un professor que havia tingut a la carrera i amb qui vaig coincidir després a l'Escola Oficial d'Idiomes de Drassanes, em va trucar. Ja no estava a l'Escola sinó que treballava al Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura a la Divisió de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona. Em va dir que estaven buscant una professora d'anglès perquè pogués fer docència a temps parcial als alumnes que volien ser mestres i m'oferia la plaça. Naturalment vaig dir que sí de seguida i ho vaig compaginar, com a professora associada, amb les classes a l'Escola Oficial d'Idiomes. Al cap d'un temps, el mateix professor em va comentar que estava organitzant uns cursos de postgrau per a docents d'anglès de primària i secundària i em demanava de fer-hi unes sessions de dramatització per a l'aprenentatge d'una llengua estrangera. Jo feia temps que donava voltes a la meva tesi doctoral, sobre aquest tema, i hi estava treballant. Així doncs, el seu oferiment va ser d'allò més ben rebut. Vaig fer aquestes sessions durant tots els cursos que es van anar oferint aquests estudis de postgrau i no només em van donar la raó quant a que l'ús de tècniques dramàtiques per a l'ensenyament de la llengua era un gran motivador, sinó que també era molt efectiu en el seu aprenentatge. Crec que els mestres i jo vam aprendre, alhora, de les grans virtuts de la dramatització a l'aula. Totes aquestes experiències van ser plasmades a la meva tesi doctoral que, com he esmentat abans, vaig defensar el febrer dels 2001 i de la qual l'editorial Mediterrània en va publicar un resum en el llibre *Dramatització i Aprenentatge*, l'any següent.

---

(2) *Ibidem*.

Però no tot han sigut flors i violes en el fet d'emprar estratègies dramàtiques per a l'aprenentatge d'una llengua. En la meva estada a Bolívia, col·laborant amb l'organització educativa FE Y ALEGRÍA, vaig tenir una decepció immensa i em vaig adonar que aquesta metodologia ha d'anar sempre acompanyada d'un entrenament previ i continuat en la «pedagogia activa», que és com s'anomenava en els temps que vaig ser alumna al Talitha. Vaig anar a Bolívia de cooperant per temes de bilingüisme: el castellà i les llengües indígenes, totalment desprestigiades. Hi havia un moviment educatiu els anys 90, a tot Llatinoamèrica, per potenciar les llengües maternes i el primer que s'havia d'aconseguir era fer-les estimar. Els indígenes les menystenien perquè per trobar feina, que era el que volien tan bon punt sortien de l'escola, els calia el castellà, no l'aimara ni tampoc el quítxua. Així doncs, era qüestió de fer entendre als mestres la importància de fer l'aprenentatge en la llengua materna. Jo, amb la meva experiència d'alumnes de casa nostra, vaig agafar un grup de nois i noies i els vaig demanar que fessin (més ben dit, vaig intentar-ho!) una improvisació sobre un tema domèstic en la llengua nadiua, que en aquella regió era l'aimara. El resultat va ser un fracàs rotund. Els nois i noies es van quedar palplantats sense poder badar boca, muts, crec que per l'ensurt que els va provocar la meua proposta. No entenien què els deia que havien de fer (tampoc entenien el meu castellà, em sembla) i no els podia passar per la barretina que a la classe és pugués fer alguna cosa més que no fos llegir un text en veu alta o escriure un dictat. No recordo com me'n vaig sortir, però el que sí recordo és la sensació d'haver-la vessada del tot!

Al cap d'uns dies, per compensar el desastre vaig fer una sessió amb mestres en la qual jo entrava, sense previ avís, parlant en català. Ells, naturalment es van quedar molt sorpresos i abans que s'empipessin, plens de frustració per no entendre res del que deia, els vaig explicar que havia sigut una «representació provocadora» i que volia que discutissin com s'havien sentit amb la meua «lliçó». Van sorgir conclusions molt interessants, la més rellevant, per a mi, va ser que els mestres van reconèixer que s'havien sentit com els alumnes quan els parlaven en castellà, sense entendre'l. I es van adonar que per introduir metodologies i continguts nous calia haver creat prèviament un clima de confiança i donat una preparació per a que els alumnes acceptessin, amb criteri propi, el que el mestre els oferia. I per aconseguir això, calia «entendre». I aquestes conclusions tant es podien aplicar a les classes en castellà que es feien a una canalla que només havia sentit quítxua o aimara a casa seva fins aleshores, i que difícilment podien establir unes bases sòlides al seu aprenentatge del llegir i l'escriure; com també podia servir per a posar en pràctica certes estratègies com les de les tècniques dramàtiques, també amb alumnes que no estaven avesats a metodologies poc convencionals. I he de dir que les sessions de dramatització que vaig impartir, dies més tard, als docents, explicant i experimentant amb ells tots els passos que calia fer per a aconseguir que els alumnes entressin en el «joc dramàtic» van ser molt ben acollides i crec que força productives. El meu dubte, en marxar, va ser –i continua sent– si mai ho van dur a l'aula. I aquest és també el dubte, en general, de qualsevol col·laboració feta en un país del tercer món o, per ser políticament correctes, un país en vies de desenvolupament: cal que hi anem a ensenyar-los com han de fer les coses? És clar que aquest tema, ja són figures d'un altre paner...

L'any 2000, a la universitat, va començar a córrer el rumor que sortirien dues places de docent universitari en el departament on jo impartia classes com a professora associada i que el perfil que es demanaria s'ajustava al d'una companya i al meu. Aleshores, no només se'm va esperar a presentar-m'hi, sinó que se'm van fer veure la necessitat que tingués ja acabat el Doctorat. A mi, em venia molt de gust fer el salt de l'Escola Oficial

d'Idiomes de la Generalitat de Catalunya al Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la Universitat de Barcelona i em vaig posar, a tot drap, a acabar la tesi per poder-la presentar abans no sortís la convocatòria. I així va ser: uns mesos després d'obtenir el títol de doctora, es van convocar dues places, pensades per a les dues professores associades que feia anys que ja treballàvem en el departament. I aquí he de fer un silenci llarg i comptar fins a cent abans d'explicar, sense més agror del compte, el que va passar. Els cops de colze i els tripijocs universitaris a l'hora de col·locar amics i coneguts, tot saltant-se les normes implícites i explícites que regeixen en una institució que es vanta de ser el «bressol de l'humanisme», són ben coneguts; i, m'imagino, que no exclusiu de l'àmbit universitari. La qüestió és que, arribat el dia, vaig ser fulminantment eliminada en la primera prova, sense donar-me l'oportunitat de demostrar els meus coneixements sobre la matèria per a la qual optava. I, naturalment, la meua plaça la va guanyar un docent que acabava d'aterrar al departament i que havia enlluernat tothom no recordo, ara, amb quines habilitats. Reconec que no m'ho vaig prendre gens bé. Sobretot tenint en compte que qui em jutjava eren membres del departament que coneixien en escriure la meua trajectòria professional a la universitat i que uns mesos abans m'havien animat a presentar-me a la plaça, sense cap recança, i que, a més, també sabien en quines circumstàncies personals havia hagut de preparar el projecte docent i la lliçó magistral de la segona prova –a la qual ja he dit que no em van donar ni l'oportunitat de presentar-me.

«Les circumstàncies personals» a les quals em refereixo eren que tan sols feia uns mesos havia perdut en un accident de cotxe a quatre membres de la meua família més propera (mare, germana, cunyat i neboda) i que el dia que vaig ser convocada a la primera prova (presentació del projecte docent i currículum) venia directament de l'hospital de la Vall d'Hebron on ens havien comunicat, a la família, que el meu germà de quarantacinc anys tenia un càncer terminal. Malgrat el tribunal estava assabentat de tot (ja he dit que alguns membres eren companys del departament) i que és sabut, en el món universitari, que la primera prova és un pur tràmit administratiu, van optar per eliminar-me; suposo que volien tenir les mans lliures, en la segona prova, per donar la plaça al prèviament escollit, sense haver de tenir dubtes sobre l'adjudicació. Lliçó apresada: l'esperit humanista de la universitat «necessita millorar» i molt!

I, rememorant aquest incident a la Universitat de Barcelona, em ve a la memòria com acaba el manifest d'intencions que va escriure l'any 1899, l'Adrià Gual –escriptor, dramaturg, pintor, escenògraf, director, promotor i per sobre de tot, home de teatre– que volia que guiés el seu projecte del Teatre Íntim que va fundar a Barcelona: «Siguem bons companys, treballem amb fe i ens estimarem el doble»³. Que lluny queden aquestes paraules, exemple de l'esperit humanista del noucentisme, que se li suposa a la universitat! És clar, que el pas del temps pot fer estralls en les més sòlides institucions. I és que estem parlant de fa més d'un segle...

Tot i haver obtingut l'acreditació per part de la Universitat per a poder exercir de professora associada i que se'm va oferir de continuar amb la docència al departament, vaig considerar que no era coherent seguir-hi: feia pocs dies m'havien deixat clar que no servia per ocupar una plaça de professora universitària; per què hauria de servir com a professora associada impartint pràcticament la mateixa docència? I amb aquesta pregunta en-

(3) Gual, A. (1960) *Mitja vida de teatre. Memòries*. Barcelona, Editorial Aedos, p. 111.

trariem en un altre terreny pantanós: les condicions dels docents no funcionaris a les universitats. I aquí, també, he de repetir l'expressió emprada en el tema dels països del tercer món: «això són figures d'un altre paner!»

Malgrat el desafortunat final, l'experiència de tots aquells anys a la universitat em va servir per aprendre i molt, i n'estic molt agraïda. El món universitari m'havia obert les portes a participar en congressos, seminaris i fer ponències arreu del món. La meua tesi doctoral es titulava: *Dramatització, valors i aprenentatge d'una llengua estrangera* i amb aquest tema vaig recórrer uns quants països i vaig participar uns quants anys fent sessions de dramatització, en el Postgrau/Màster d'*Artteràpia* organitzat per la Universitat de Girona i l'associació Grefart. El psicodrama, que havia estat de moda anys enrere, havia ampliat horitzons i altres disciplines artístiques s'havien incorporat a les teràpies, com la pintura, la música i la dansa, i l'*Artteràpia* les englobava totes.

Al congrés de Taiwan *Fourth International Conference on English Education and Drama*, organitzat per la universitat de Tainan, em van demanar de fer la ponència d'obertura (*keynote speech*). El títol de la ponència el vaig treure d'una obra de Shakespeare *As you like it*: «*All the World is a Stage*». Anteriorment, el taller que havia fet al congrés d'Atenes, el desembre del 2001, l'havia anomenat «*Lost for Words*» títol d'una pel·lícula de no feia gaires anys.

L'esmentada intervenció plenària a Tainan University (Taiwan) va tenir lloc el 23 de maig de 2009 i es va publicar, amb el títol de «"La classe és com un escenari..."». Aprenentatge de les llengües estrangeres mitjançant la dramatització» a la *Revista Catalana de Pedagogia* (núm. 7, 2009-2010). Altres intervencions ja tenien títols més «acadèmics», com la del congrés de Bergen (Noruega), el juliol del 2001, que li vaig posar el títol de la tesi doctoral. Tant si eren conferències com tallers, sempre partia de la idea que un actor fa cada dia una mateixa representació per a un públic diferent i que un docent fa una representació diferent cada dia per al mateix públic. A partir d'aquesta premissa anava descabdellant les similituds i diferències del món de la interpretació i el món educatiu i aplicant les tècniques del primer al segon. D'aquesta manera es feia palesa la utilitat i l'eficàcia d'aplicar la dramatització a l'ensenyament i a l'aprenentatge de la llengua estrangera, en el meu cas, l'anglès. Quedava clar que la comunicació era l'objectiu d'una obra de teatre i de l'ensenyament d'una llengua, i que, en tots dos casos, la paraula era l'eina principal que s'emprava.

Al llarg de tota la meua carrera professional no vaig deixar mai de formar-me. Gairebé cada estiu em buscava un curs a la Gran Bretanya per fer i reciclar-me, tant com a professora com a formadora de professorat. Cursos sobre noves metodologies de l'ensenyament de l'anglès a Londres, i a Ashford, cursos sobre dramatització aplicada a l'ensenyament d'una llengua estrangera a Exeter i Bristol, cursos per a formadors de formadors a Canterbury i Londres, altra vegada, cursos d'actualització de la llengua anglesa a Edinburg, cursos d'art i de Shakespeare a Cambridge, i així fins a una vintena. A banda, és clar dels fets a casa nostra, organitzats per l'ICE, les Escoles d'Estiu i les universitats de Barcelona i l'Autònoma.

L'any 2003, quan havia tornat a ocupar la meua plaça de funcionària de carrera –quin denominació més ostentosa!– com a professora i catedràtica d'anglès de l'Escola Oficial d'Idiomes, el Departament d'Educació (amb l'anterior govern: d'Ensenyament) va obrir un grapat d'Escoles Oficials d'Idiomes per tot el territori català. Eren centres molt petits,

que oferien només dos idiomes: anglès i francès o anglès i alemany. Vaig sol·licitar de ser directora de la de Granollers i se'm va concedir. Així doncs, vaig marxar, en comissió de serveis, cap al Vallès a dirigir el nou centre que estava dins d'un institut de secundària de Granollers. Vaig ser-hi quatre anys i tal com se'ns explica en els llibres d'autoajuda, vaig aprendre'n molt, sempre que sigui cert, és clar, que de les experiències dures i negatives rebem les millors ensenyances i són les que ens fan créixer. L'experiència en si, va ser positiva; posar en marxa una escola des del començament és estimulante i t'esperona la creativitat. Res a dir, en aquest sentit. Però la relació amb l'Administració –en majúscula– ja va ser tota una altra cosa, malauradament.

Per a ser càrrec directiu no es pot tenir la pell gaire fina, s'ha de ser ample d'espatlles i practicar la diplomàcia. Aviat em vaig adonar que jo no reunia cap de les característiques necessàries. Arran de posar-me de la banda dels estudiants, quan l'Administració va decidir, d'un dia per l'altre, no oferir el Cicle Superior d'alemany al nostre centre –la qual cosa significava que deixava penjats una colla d'alumnes a qui s'havia promès que podrien finalitzar els estudis a l'Escola Oficial d'Idiomes on els havien començat–, vaig topar de cara amb la persona que s'encarregava del tema al Departament d'Educació de la Via Augusta. Era, naturalment, un càrrec polític de confiança, i malgrat no m'havia contestat cap carta que jo li havia enviat demanant una explicació de la decisió presa, es va permetre el luxe d'humiliar-me i amenaçar-me. Segons ell m'havia excedit en les meves funcions de directora ja que la meua primera obligació era no qüestionar res que decidís la Generalitat de Catalunya i mai defensar els interessos dels alumnes. Així, ras i curt, m'ho va etzibar. I jo que em pensava que l'obligació del funcionari públic era servir la ciutadania! Reconec que havia anat a la reunió amb aquest directiu, amb el lliri a la mà. Sembla que li havia arribat el meu malestar i les mobilitzacions que organitzaven els estudiants i em va fer cridar. Jo, innocent de mi, vaig anar-hi pensant que s'ho havien rumiat i farien marxa enrere o que, si no era possible instaurar el Cicle Superior d'alemany al centre, com a mínim em donarien una explicació raonable que jo pogués transmetre als alumnes i que, per descomptat, em demanarien disculpes per no haver contestat cap de les cartes que els havia fet arribar feia mesos. Ja he dit abans que jo no tenia les qualitats per a ser una directora com Déu mana, o com la Generalitat demanava dels seus «súbdits» i, en aquell moment, vaig caure del burro i prou que me'n vaig adonar! Em vaig trobar al mig de la Via Augusta de Barcelona, plorant com una Magdalena i amb una amenaça per part del senyor amb qui m'havia reunit que se m'obriria un expedient disciplinari. També, en aquell precís moment, vaig decidir que l'aventura de ser directora s'acabaria a finals d'aquell mateix curs. I així va ser, l'any següent vaig recuperar la meua plaça per tornar a ser un soldat ras de la docència. Cal dir, però, que gràcies als esforços i accions dutes a terme pels estudiants d'alemany que no es conformaven en quedar-se sense el Cicle Superior –als quals jo havia donat suport des del primer dia– el Departament d'Educació va haver de plegar veles i el curs següent s'encetava a l'Escola Oficial d'Idiomes de Granollers, el cicle Superior de l'idioma alemany. Així doncs, al centre es van poder cursar –i encara es cursen– els estudis complets dels dos idiomes que s'oferien i es continuen oferint: anglès i alemany.

En tornar a la meua escola, els companys creien que m'havia begut l'enteniment en deixar el càrrec de directora. No podien entendre com havia renunciat no només a la posició, sinó, també, al complement econòmic que es cobra per ocupar el càrrec i que no era gens menyspreable. Molt encertadament em repetien: «Pensa que l'Administració no té sentiments ni memòria, i tu hauries d'haver fet el mateix...». Sí, tenien tota la raó, però

per a poder ser segons què, s'ha de ser fet d'una determina pasta i se n'ha de venir de mena i jo no n'era ni en venia, vet-ho aquí!

Els anys següents van transcorre sense més sobresalts. Docència normal i corrent, els mateixos nivells cada any, i el mateix llibre de text. Em vaig començar a avorrir ensenyant el *present continuous* i els verbs irregulars any rere any, classe rere classe. Ara era jo la qui no estava motivada. I quan, arran de les retallades, ens van ampliar l'horari de docència de divuit hores setmanals a vint, el cansament físic es va afegir al professional. I tan bon punt em van sortir els comptes –d'anys cotitzats i remuneració de la pensió– em vaig jubilar. Mai no me n'he penedit. La meva carrera dins l'ensenyament de l'anglès s'havia acabat, però ja feia uns anys que n'havia encetat una altra, la de l'escriptura i a partir d'aquell moment tindria temps per fer-ho, sense presses, sense pressions.

Ara que ja tinc uns quants llibres publicats m'adono que en tots hi són presents els temes que han estat recurrents en la meva vida: l'educació, l'ensenyament i els aprenentatges, el teatre (i la dramatització) i l'anglès. La mort també surt a gairebé tots els llibres, però aquest tema deu tenir més a veure amb la meva experiència personal que no pas amb la meva vida professional.

La primera experiència en l'escriptura la vaig tenir al Nepal on vaig anar a ajudar a la Vicki Sherpa, l'any 1998, a traduir del napalès a l'anglès, els llibres de text que ella havia dissenyat per a poder fer servir a les seves escoles, i el primer llibre que vaig publicar va ser *Un agost a Rwanda* (1999) on explicava, en forma de diari, la meva experiència d'un estiu que vaig anar a fer cooperació en aquell país. Mai no havia passat tanta por! La guerra s'havia acabat el 1994, però el 1998, quan jo vaig ser-hi, continuaven les matances i començaven a entrar tropes des del Congo. No era, ni de bon tros, el país segur que m'havien promès... Vaig estar treballant en un dispensari traient sang als pacients que venien per saber si tenien malària, jo, que només veure una agulla ja em marejo! De fet m'havia ofert per a fer classes d'anglès, però no va ser fins passades un parell de setmanes que no em van deixar fer-ho. Quan vaig començar a treballar amb un grup de joves amb molt d'interès per aprendre, vaig sentir que estava fent quelcom útil. Allà, i després de l'experiència boliviana, em vaig preocupar de fer tots els passos previs abans d'aplicar les tècniques dramàtiques a les classes. I, la veritat, és que, malgrat els va costar d'entrar-hi, al final van ser tot un èxit! Sempre recordaré una de les noies del grup, la Marie, que tenia una cicatriu fonda, que li travessava la galta esquerra; era d'un cop de matxet que havia rebut en plena guerra genocida. I també recordaré com gairebé tots els alumnes em van demanar diners... I aquí altre cop el tema de l'ajuda occidental als països del tercer món...

Això és el que vaig escriure el dimarts 25 d'agost de 1998 a *Un agost a Rwanda*:

M'han trucat a la porta i era un dels novicis. Comencen les *rogatives*! M'ha vingut amb la història de dos coneguts que estudien i que no tenen amb què pagar l'escola i l'any passat una espanyola va donar-li diners i patatim, patatam... I que sobretot no expliqui res a ningú que m'ha fet aquesta petició, perquè encara és novici i podria perdre la *feina*... Déu meu! Naturalment, li he dit que no sabia de ningú que pogués comprometre's i jo menys. Quin serà el següent?

La Marie m'ha demanat de quedar-se després de la classe per xerrar una estona amb mi. Només volia conversa, miracle, miracle! Volia saber si li escriuria i si volia ser la seva amiga... Són tan macos aquests nois i noies i tenen tantes ganes de viure! Penso que si són tan pidolaires, és perquè no els hem sabut educar. Podríem fer molt bona feina si fóssim més crítics amb nosaltres mateixos i els donéssim les eines que necessiten i no les que nosaltres creiem que els poden anar bé, sense qüestionar-nos qui són ni que volen.

Avui he fet una classe rodona! Van entrant en la metodologia i han participat molt i molt bé. Ah, *toujours le théâtre!* Estic contenta perquè veig que el *drama* serveix a tot arreu (p. 86).

En el llibre *Dramatització i aprenentatge* (2002), que com he mencionat anteriorment és un resum de la meua tesi doctoral, vaig intentar que la pràctica de les tècniques dramàtiques a qualsevol àmbit educatiu (a l'escola, a l'esplai, a l'institut, etc.) o terapèutic tingués el suport teòric que li calia per fonamentar la seva aplicació. En el prefaci, hi vaig escriure:

A través de la dramatització podem assolir els objectius que ens marquem i podem treballar tots els continguts, tant els procedimentals, els conceptuals com el de valors actitudinals, i també tots els que propicien un creixement personal i social. (...) És evident que la pràctica lingüística que es fa a través de les tècniques dramàtiques, afavorirà l'aprenentatge de la llengua que s'empri, i és per això que les activitats teatrals i de dramatització sempre semblen estar vinculades a la classe de llengua o de literatura. No hi ha dubte que el drama és una molt bona eina a la classe de llengua materna, però aquesta utilitat la podem fer extensiva de qualsevol altra matèria que s'imparteixi i, molt especialment a la classe d'una segona llengua o una llengua estrangera. Cal recordar que per a transmissió de coneixements i valors, la comunicació verbal és fa imprescindible.

La proposta didàctica que es fa en aquest treball (després d'una recerca en el marc teòric), vol ser un mostrari de les diferents estratègies metodològiques que es poden utilitzar en un àmbit educatiu. Totes i cadascuna de les activitats proposades les podem adaptar i emprar en qualsevol àrea de coneixement.(...).

M'agradaria pensar que amb el meu modest treball puc aportar el meu granet de sorra a la gran platja que és l'Educació (amb majúscules) i que, d'alguna manera, la pràctica d'aquestes estratègies metodològiques a l'aula poden fer que siguin certes les paraules de Confuci (555-479 aC) que diuen: «Li ho digueren i ho oblidà. Ho veié i ho cregué. **Ho feu i ho aprengué**» (Vilanova Vila-Abadal, 2002).

Arran de l'accident familiar i de les morts que l'havien precedit (la del meu pare) i les que el van seguir (el meu germà, de qui ens vam assabentar de la gravetat de la seva malaltia el dia de la primera prova per obtenir la plaça a la universitat, es va morir uns mesos després) vaig escriure un llibre sobre el procés de dol que vaig haver de superar —si és que tantes morts en poc temps es poden superar d'una manera airosa—, i el vaig titular: *La mort, una lliçó de vida?* I la pregunta va romandre, i encara roman, sense resposta. En el penúltim capítol hi vaig escriure:

Sembla ser, doncs, per tot el que hem llegit, que les tragèdies et fan més savi, et fan créixer i et fan més bo i que són, definidament, una prova positiva. Jo no sé si això és del tot cert, però us he de ser sincera: si així fos, preferiria no ser tan sàvia, no haver crescut tant i ser més dolenta, a canvi de no haver hagut de passar per tots els tràngols que m'han tocat (Vilanova Vila-Abadal, 2016, p. 117).

Després d'aquests tres llibres de no-ficció, els que els havien llegit em preguntaven per què no escrivia ficció. La meua resposta era sempre la mateixa: «No tinc prou imaginació»... Però un bon dia, m'hi vaig posar i vaig començar a escriure un conte. Quan el vaig tenir acabat el vaig enviar a un concurs literari i va guanyar el tercer premi. No estava malament! I aquest fet em va encoratjar a escriure'n un segon, que fa fer camí, també, cap a un altre concurs literari, i va guanyar el segon premi! Aleshores vaig pensar que m'havia d'atrevir amb una novel·la i al cap d'un parell d'anys vaig enllestir *London is London*, de la qual ja he parlat i en què la protagonista, una jove barcelonina se'n va a Londres, els anys 70 i queda enlluernada amb la llibertat que s'hi respira, lluny de la grisa Barcelona, sota la repressió franquista.

I a aquesta primera obra de ficció, la van seguir d'altres: *Petites històries al replà de l'escala* (2014), un recull de contes enfilats per la Secundina, la portera del número 13; *El món per un forat* (2014), que va guanyar el xx Premi de Narrativa Ciutat de Manlleu 2014, situada a la postguerra a Vidrà, en la qual els personatges s'expressen amb la parla de la Vall d'en Ges; *Cendra viva* (2015), ambientada en una casa pairal de principis del segle XX; *Entre dos fills* (2016), basada en un fet real protagonitzat per un exalumne; *Anaïs sota les*

voltes (2018), que passa a Menorca, on la protagonista ha anat a fer recerca sobre l'escriptora Anaïs Nin, i en la qual els personatges locals parlen menorquí i el gènere teatral hi és molt present. També el 2016 és va fer una nova edició del llibre *La mort, una lliçó de vida?*, aparegut per primera vegada el 2005. El 2020 vaig publicar una obra de teatre: *Secundina i acció!* basada en *Les petites històries al replà de l'escala* (2014). En els darrers anys he guanyat alguns premis més, de relats curts i contes, tant a Catalunya com a Menorca.

Així doncs, ara, estic immersa en la paraula escrita. Perquè, tal i com assenyala l'escriptora francoamericana, d'origen català, Anaïs Nin, coprotagonista, com he esmentat, de la meua darrera novel·la *Anaïs sota les voltes*: «escric per poder tastar la vida dues vegades».

Crec que es pot constatar que en el meu recorregut professional com a actriu, com a docent i com a escriptora, sempre ha estat present «la paraula» com a mitjà de comunicació i com a eina d'aprenentatge en tots els àmbits. La «paraula» dita, escrita, llegida i sentida. La «paraula» per poder-nos entendre, comprendre i expressar-nos; «els mots» que ens diu Salvador Espriu, en el poema «Inici de càntic en el Temple», que ens cal «salvar»:

(...) Però hem vingut per salvar-vos els mots,
Per retornar-vos el nom de cada cosa,
perquè seguíssiu el recte camí,
d'accés al ple domini de la terra. (...)

Continuem doncs, amb la nostra tasca docent en tots els camps, escampant aquests mots, trobant-los el lloc i la funció adients. Mots que poden tenir formes, traços, continguts i significats diferents. «Mots» que prenc com a metàfora de «coneixement», en tota l'extensió de la paraula, i que són presents en qualsevol context educatiu, teatral i literari. Contextos i mons en els quals m'he anat movent al llarg de la meua vida professional i de la qual, avui, aquí, us n'he ofert un tastet.

Referències

- Codina, M. T. (2006) *Educar en temps difícils (Escola Talitha, 1956-1974)*. Vic, Eumo Editorial.
- Delgado, E. i Vilanova, M. (1973) *Què representem, avui?* Pròleg de Joaquim Franch. Barcelona, Nova Terra.
- Vilanova Vila-Abadal, M. (1999) *Un agost a Rwanda*. Barcelona, Editorial Mediterrània.
- Vilanova Vila-Abadal, M. (2001) «Dramatització, valors i aprenentatge d'una llengua estrangera». *Temps d'Educació*, núm. 25, p. 363-375.
- Vilanova Vila-Abadal, M. (2002) *Dramatització i aprenentatge*. Barcelona, Mediterrània.
- Vilanova Vila-Abadal, M. (2009-2010) «"La classe és com un escenari..."». Aprenentatge de les llengües estrangeres mitjançant la dramatització». *Revista Catalana de Pedagogia*, núm. 7, p. 415-433.
- Vilanova Vila-Abadal, M. (2013) *London is London*. Barcelona, Témenos edicions.
- Vilanova Vila-Abadal, M. (2014) *Petites històries al replà de l'escala*. Barcelona, Témenos.
- Vilanova Vila-Abadal, M. (2014) *El món per un forat*. Barcelona, Témenos edicions.
- Vilanova Vila-Abadal, M. (2015) *Cendra viva*. Maçanet de la Selva, Editorial Gregal.
- Vilanova Vila-Abadal, M. (2016) *La mort, una lliçó de vida?* Barcelona, Témenos edicions (Primera edició, 2005)
- Vilanova Vila-Abadal, M. (2016) *Entre dos fills*. Barcelona, Llibres del Delicte.
- Vilanova Vila-Abadal, M. (2018) *Anaïs sota les voltes*. Argentona, Voliana edicions.

Vida de aprendizajes; aprendizajes de vida

Resumen: Podría decir que he vivido más de una vida a lo largo de mi carrera profesional. De todos modos, todas estas vidas han estado fuertemente entrelazadas en mi afán de aprender, de enseñar y de comunicar a través de las palabras, las cuales han sido los instrumentos que he utilizado en cada una de mis facetas profesionales: como actriz, como profesora y como escritora.

Palabras clave: Educación, teatro, dramatización, lengua, aprendizaje, palabra, escritura.

Vie d'apprentissages, apprentissages de vie

Résumé: Je pourrais dire que j'ai vécu plus d'une vie tout au long de ma carrière professionnelle. Mais toutes ces vies sont fortement entrelacées dans le souci d'apprendre, d'enseigner et de communiquer à travers les mots, qui ont été les outils que j'ai employés dans chacune de mes facettes professionnelles : en tant qu'actrice, en tant que professeure et en tant qu'écrivaine.

Mots-clés: Éducation, théâtre, dramatisation, langue, apprentissage, mot, écriture.

A life of learning; learnings of life

Abstract: I could say that I have lived more than one life throughout my professional career. Nevertheless, all these lives have been strongly linked by my strong desire to learn, to teach and to communicate through words, which I have used as my main tools in each of my professional facets: as an actress, as a teacher, as a writer.

Keywords: Education, theatre, drama, language, learning, word, writing.